

שמעתא למיקתא

קטן שהגדיל, האם חייב לחזור ולברך ברכות התורה

גליין רכ"ב | פרי בהעלותך | ה'תשע"ה
קהילת "חניכי הישיבות", רמות ב'

- א. האם קטן חשיב בר חיובא. ב. מחוייב מדרבנן להוציא מחוייב מדאו'. ג. הטעם שמחוייב דרבנן מוציא מחוייב מדאו'.
- ד. להשהות מצוה שחיובה מדאו' על מנת לקיימה בגדלות. ה. קטן להוציא מחוייב מדרבנן.
- ו. להשהות מצוה שחיובה מדרבנן על מנת לקיימה בגדלות.

א. האם קטן חשיב בר חיובא

אע"פ שקטן פטור מהמצות, מבואר בש"ס סוכה (מב.) שחייבו חז"ל הקטן במצות. ונחלקו הראשונים על מי הטילו חיוב זה. דעת רש"י (ברכות מח. ד"ה עד שיאכל וחגיגה ב. ד"ה אי זהו) דעל אביו הטילו לחנכו. וכן נקטו הרמב"ן (הובא בר"ן מגילה ו: בר"ף וברכות יב. בר"ף 9) והריטב"א (שם י"ט: ד"ה והנכון). [ואע"פ שפשוט לשון השי"ס (שם) דאמרו "קטן היודע לנענע חייב בלולב", משמע שהחיוב הוא על הקטן, מ"מ פרש"י (שם ד"ה חייב בלולב וחגיגה ב: ד"ה קטן שאינו) דהכונה על אביו].

אבל דעת בעל העיטור (הובא בר"ן שבת י. בר"ף 9) והתוס' (ברכות מח: ד"ה עד, חגיגה ב. ד"ה איזהו ומגילה יט: ד"ה ר"י) שהחיוב הוא על הקטן. וכן נקט הר"ן (שם), וכן מוכח מהרשב"א (ח"א סי' רלט הובא בב"י סי' ג). ועי' במאירי (ברכות כ. ומגילה יט: ד"ה ושוטה). [ולענין דעת הרמב"ם, עי' בהל' ציצית פ"ג ה"ט (ט) ברכות (דפ"ה), סוכה (דפ"ה) ולולב (דפ"ה) שנקט בלשון "חייבין", ומשמע שהקטן עצמו בר חיובא. אבל בהל' תפילין (פ"ד ה"ג), ק"ש (דפ"ה), מזוזה (פ"ה ה"ג), חומ"מ (פ"ה ה"ג), שבע"ע (פ"ב ה"ג), מגילה (דפ"ה) ושופר (פ"ב ה"ג), כתי"מ מכתבים" ו"מלמדים", ומשמע שהחיוב הוא על האב. ואפשר שהרמב"ם נקט לשון חיוב בדברים המוזכרים בברייתא (שם), ולפי"ן אין הכרח דס"ל כותס'. אלא דצ"ע שהרי בהל' ברכות (שם) כתי' בלשון חיוב אע"פ שאינו נמצא בברייתא, אלא דצ"ל כמ"ש הראש יוסף (ברכות כ: ד"ה הוי יודע) שדוקא לגבי ברהמ"ז עשו חכמים את הקטן בר חיובא כיון שנהנה משא"כ בשאר מצות, וצ"ע].

ולמעשה כבר פסק השו"ע (סי' קפ"ט סעי' ב.) כדעת תוס' ודעימיה דהחובה מוטלת על הקטן ומה"ט נחשב בר חיובא ומוציא יד"ה בברכת המזון. ועי' עוד בזה באות ה'. [ועי' בשעה"צ (סי' קפ"ט אות ד) שצירף דעת הרמב"ן לחומרא].

ב. מחוייב מדרבנן להוציא מחוייב מדאו'

ויש לדון האם קטן המחוייב מדרבנן יכול להוציא מחוייב מדאורייתא. ובאמת מצינו למרדכי (מגילה ט"ו תשצח) שכת' בשם רבינו טוביה דסומא אע"פ שאינו חייב במצות אלא מדרבנן, מ"מ מוציא את המחוייב מדאו', כדאשכחן לגבי קידוש בזמן תוספת שבת דלא הוי אלא מדרבנן ואפי"ה נפיק יד"ה קידוש דאו' שיתחייב לאחר שתחשך, והיינו טעמא כי עתיד להגיע לידי חיוב דאו', ולפי"ז ה"ה לענין סומא שיכול לבוא לידי חיוב דאו' אם נתפקח, ע"כ. מבואר דס"ל דאתי מחוייב מדרבנן ומוציא מחוייב מדאורייתא. וכן מוכח מרש"י (ברכות מח. ד"ה עד שיאכל).

ולפי דבריהם י"ל דכיון דקיי"ל שקטן חשיב בר חיובא, אם קיים מצוה בקטנותו יצא ידי חובתו אף אם יגדל תוך זמן החיוב, כיון שסופו להיות גדול ולהתחייב מדאו'.

אולם במאירי (מגילה יט: ד"ה ושוטה וקטן) מבואר לכאורה דמחוייב מדרבנן אינו מוציא מחוייב מדאו', שכתב דקטן אינו מוציא ידי חובת המגלה כיון שחיובה אינו מדרבנן אלא מדברי קבלה. וא"כ ק"ו שאינו מוציא מחוייב מדאו'. וכן הוא בראש יוסף (מגילה ד. על תוס' ד"ה נשים) ובמהר"ם שיק (סי' סא). ועי' בתורת חסד (סי' לה אות ו).

וכן מצינו במ"א (סי' רס"ט ס"ק א) שתמה על המרדכי, דצ"ע דהא קיי"ל בשו"ע בסי' קפ"ו (סעי' ב.) שקטן אינו מוציא גדול שחייב לברך ברהמ"ז מהתורה אע"פ שכשיגדל יבא לידי חיוב דאו'. [ועי' ב"ש"ש (ב"ק פ"ג סי' לו) דס"ל שקטן מוציא גדול מן התורה, אבל רבנן אמרו שאינו מוציא גדול, ועי' במ"א (סי' קצ"ט ס"ק ז) שתמה עליו. ועי' משי"כ לבאר בראש יוסף (ברכות כ: ד"ה ואם טפק לאיש"ה וד"ה כדאשכחן בסיני) דברי הישי"ש. ועי' עוד משי"כ בראש יוסף (שם ד"ה הוי יודע דהישי"ש), במאירי (סוכה לח: ד"ה לענין ברהמ"ז) ובאמרי בינה (דיני שבת סי' י"א ד"ה ובמ"ש)].

וכן נקט הרע"א בהגהותיו (על המ"א שם) והביא ראיה לדבריו מהכ"מ (קרבן פסח פ"ה ה"ז), ובתשובותיו (סי' קפ"ו וסי' נד ד"ה ג) כתב שקטן שקיים מצוה דאו' בעודו קטן ותוך זמן החיוב הגדיל, חייב לחזור ולקיימה פעם שניה דלא אתי דרבנן ופוטר לדאו'. [ועיי"ש שאם אכל פת כדי שביעה ובירך ברכת המזון, ותוך שיעור עיכול נעשה גדול, יש להסתפק אם חייב לחזור ולברך משום שעתה מתחייב מהתורה, וכן הוא בכת"ס (ססי' לא ועי' סי' צט) ובחזו"א (סי' כח ססי' ה). ועי' בתשובות והנהגות (ח"א סי' קפ"ד ד"ה ועי')].

אלא די"ל דקושיית המ"א אינה קשה על המרדכי, דאפשר דס"ל (למרדכי) כדעת רש"י ודעימיה שאין הקטן נחשב בר חיובא (עי' לעיל אות א'). ושוי"ר שכ"כ הכת"ס (סי' צט ד"ה ומצאתי), המהר"ם שיק (ח"ב סי' רסט ד"ה ונראה), המנ"ח (מצוה לא אות י), החיק"ל (סי' מה ד"ה וראיתי), האמרי בינה (דיני שבת רס"י יא) והבנין שלמה (סי' ט). וכן תירץ המהרי"א (סי' סד ד"ה ודפ"ה) [ועיי"ש (ד"ה ולפי"ז וד"ה ועוד) שהביא בשם הבגדי ישע שתיירץ דאין הנידון דומה דקטן לא יבוא בשבת זה לידי חיוב, משא"כ גדול שיבוא לידי חיוב דאו' ללא הפסק חול בנתיים, שפיר יכול למשוך עליו ע"י הקידוש שעושה עכשיו, חיוב דאו' העתיד לבוא מאחר שאין הפסק בנתיים, ע"כ].

והחיי"א (שבת כלל ו אות ג) תירץ קושיית המ"א, דשאני התם שאין הגדול מברך בעצמו והקטן אינו מחוייב ולכן אינו מוציא אותו, אבל הכא כיון שהוא עצמו מברך אע"פ שעדיין לא הגיע זמן החיוב דאו' יוצא בו, ודומה להא דקיי"ל בסי' תרמ"א שאם בירך ברכת שהחיינו בשעת עשיית הסוכה תו אי"צ לברך זמן על יו"ט אע"פ שלא הגיע הזמן עדיין כיון שהסוכה היא מחמת החג, ע"כ.

ונמצא לפי דבריו דבר חיובא מדרבנן פוטר חיוב תורה העתיד לחול עליו, וע"כ קטן שקיים מצוה בקטנותו יצא (אלא שלהוציא אחרים אינו יכול). וכן הוא במהרש"ם (ח"ג סי' קבא) שנשאל לגבי קטן שברך ברכה"ת ובלילה נהיה גדול האם מותר לו ללמוד ללא בכה"ת למי"ד ברכת התורה דאו', ופסק ע"פ החיי"א שמותר לו כיון שיצא במה שברך בעודו קטן. וכן פסק במשיב דבר (סי' יח ד"ה ולפענ"ד) דקטן ייד"ח ע"י המצוה שקיים בקטנותו. (ובאמת כן מנהג העולם להקל שאין הקטן חוזר ומברך. אלא די"ל דנהגו להקל בזה בצירוף דעת הפוסקים שברכה"ת אינו אלא מדרבנן ועי' משי"כ לקמן באות ה'. אולם צ"ע על חילוק זה שהרי מבואר במרדכי הנ"ל שאין לחלק באופן זה (שהרי כתב להתיר סומא החייב מדרבנן להוציא אחרים), ושוי"מ שכן הקשה הר"ה"ג שלום מרדכי הכהן שברון וצ"ל בהגהותיו על הדעת תורה (ח"ד סי' לד). ובארץ צבי (פרומ"ט סי' יח) כתב שצריך לכיון בברכת אהבת עולם של ערבית לפטור ברכות התורה, דמועיל כמו "אהבה רבה" של שחרית. וכן הגרשז"א וצ"ל (שלמי שמחה עמי תרי"ז) נקט דראוי להחמיר בזה. וילמד מיד אחר סיום התפלה].

ג. הטעם שמחוייב דרבנן מוציא מחוייב מדאו' (למקילין לעיל)

אלא שיש לעיין איך אפשר שאתי חיוב דרבנן גרידא ומוציא חיוב דאו'. ובאמת כבר עמד בזה המהר"ם שיק (ח"ב סי' רסט ד"ה ונראה) וכתב שסברת רבינו טוביה שהביא המרדכי תליא בפלוגתא שבין הרמב"ם והרמב"ן בשרשים, דלהרמב"ם דס"ל דכל מצוה דרבנן הוי כדאו' ב"לא תסור" שפיר איכא למימר כהמרדכי. וכ"כ המהר"י אסאד (סי' טו), הכת"ס (י"ד סי' קעב ד"ה אבל) והקובץ שיעורים (ח"ב סי' ל). [ועי' ברדב"ז (ח"א סי' קמה) שנקט שאדם צריך למסור כל ממונו ולא לעבור אפי' איסור דרבנן כיון שהעובר אדרבנן עובר על לא תסור. וכן פסקו הרע"א (י"ד סי' קנז), הפת"ש (שם ס"ק ד) והחפץ חיים (ככל א' במ"ח אות י). ולפי"ז מבואר דקיי"ל כהרמב"ם].

[המשך בעמוד הבא]

נער הנעשה בר מצוה מדוע אינו

מברך ברוך שפטרני

כתב הרמ"א (סי' רכ"ה סי"ב) ל"א מי שנעשה בנו בר מצוה יברך ברוך אתה ה' כו' מלך העולם שפטרני מעונשו של זה. וטוב לברך בלא שם ומלכות.

וכתב הלבוש (סי"ב) יש אומרים מי שנעשה בנו בר מצוה יברך בא"י אלוהינו מלך העולם שפטרני מעונשו של זה. אבל אין זה ברור, דהא אם אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם לא נפטר עד כמה דורות, כדכתיב (דברים ה' ט') פוקד עוון אבות וגו', וטוב לברך אותה בלא שם ומלכות.

ונראה מדבריו דביאור הברכה - שמברך האב שפטרנו מהא דהבן נענש על ידו. וכן פירש דבריו במג"א (סי' ק' - אולם ע"ש דהוא פירש הברכה - דעד עכשיו נענש האב כשחטא הבן בשביל שלא חנכו).

ולפירושו צ"ב אמאי אין הבן מברך שפטרני מעונשו של זה, על שנפטר הוא מעונשו של האב.

ואכן מצינו בפ"י הש"ך על התורה (לר' מרדכי הכהן זצ"ל - ריש פרשת לך לך) שכתב בתוך פ"י שם - ומבית אביך הוא אחר י"ג שנה שהבן מברך ברוך שפטרני מעונשו של אבא. ע"כ. אולם לא נמצא כן בשום אחד מהפוסקים.

וכבר עמד בזה הגר"א פלאגי בספרו ברך את אברהם (פרשת לך לך עמ' י"א) וז"ל: ולעני"ד דברי הרש"ך האלו קשים לשמוע במ"ש שהבן מברך ברוך שפטרני מעונשו של אבא, דאחר המחילה ליתא להא כי אין הבן מברך כי אם האב הוא המברך, כמ"ש להדיא בב"ר פרשת תולדות פס"ג ס"י, וכן פסק ג"כ מור"ם רס"י רכ"ה, וכן העתיקו כל רבני האחרונים ולא מצינו בזה מ"ח כלל.

אולם אכתי בעינן טעמא אמאי באמת לא תקנו לבן דיברך שנפטר מעונש אביו - לפי פירושו של הלבוש.

וראיתי בליקוטי חבר בן חיים דהקשה לו כן תלמוד אחד, והשיב דנראה דאין הבן רשאי לחשוב לאבא לבעל עבירה.

וכבר תירץ כן בפתח הדביר (סי' רכ"ה סי' ק"א) דלא יאות לבן לברך ברכה זו, שנמצא ע"י ברכה זו משווי לאבוא לחוטא.

והנה בא"ר (סי' ק"ד ד' וזוטא סי' ק"ג) ביאר לדעת הלבוש נוסח הברכה "מעונשוי" כמ"ש תוס' בב"ב כ"ב (ע"א ד"ה אגא) שכל אחד היה מתאוונן שנענש חבירו על ידו ע"ש. וכן פירש המחצית השקל (על המג"א הנזכר) דלפי דברי הלבוש צריך לפרש לשון שפטרני מעונשו של זה, על פי מה דאמרינן (שבת קמ"ט): כל שחברו נענש על ידו אין מכניסים אותו במחיצתו של הקב"ה, וכן (סנהדרין צה.) אמר הקב"ה לדוד וכו' על ידך נטרד דואג האדומי וכו'. ע"כ.

(וכיוצ"ב ביאר באבן השהם (סי' כ"ו - ציינו הגרעק"א בהגהותיו) - אם הבן מת קודם י"ג נענש הבן בעוון האב, ואז לעוה"ב דינים האב שהמית בנו כמבואר בכמה מקומות, וזהו שברך פטרני מעונשו).

ולפי דבריהם קושיא מעיקרא ליתא, דברכת האב הינה על שנפטר מהעונש המגיעו על כך שבנו נענש על ידו.

וכביאור זה מצינו באור החיים על התורה (שמות כ"ב ה') על הפס' "כי תצא אל ומצאה קוצים" שביאר על דרך הרמז - תרמוז התורה את אשר יסובבו הרשעים ברשעם, כדי שיתעורר האדם מתרדמת שינת שכלו, בהפלגת הרעות אשר יביאו לעולם, כי לא להם לבדם יריעו, אלא יסובבו רע לכל העולם וכו'. והודיע הכתוב עוד כי אחר שניתן רשות לאש הדיינים להבעיר, לא לקוצים לבד הם מבעירים, אלא ונאכל גדיש, כאן רמז אל תינוקות של בית רבן, שעדיין אין להם קומה אלא גדושים שבולת עם חברתה, כי בעוונות הם הנתפסים בצרת העולם וכו'. ותמצא שהצדיקים שכהיו בניהם מגיעים לכלל שנים שאינם נלכדים בעוון אביהם, הוי שמחים ואומרים ברוך המקום שפטרני מעונש זה (ב"ר סי' י). הרי כי יעניש ה' לגורם עונש בשבילו לזולת.

[נכתב ע"י הרב ש. פ. שליט"א]

ולפיז' יוצא שקטן שקיים מצוה שחיובה מה"ת והגדיל תוך זמן החיוב, יש מקום לסמוך שיצא ידי חובתו וא"צ לחזור לקיים המצוה.

אלא דאכתי יש מקום לדון האם (לדעת המקילין לעיל) עדיף שהקטן יהיה זרזו בקיום המצוה ולא יחמיצנה עד שיגדל, שהרי גם ע"ז מקבל שכר, או שמא עדיף שימתין ויחדל מלקיימה עד שיגדל ועי"ז ירוויח המעלה של "מצווה ועושה".

ובאמת מצינו **ברא"ם** (בראשית פ"ז ט"ז פ"ח כ"ד, הובא בשפת"ח ט"ט) שכתב שאברהם אבינו לא קיים מצוות מילה עד שנצטווה בה משום דידוע היה שעתיד להצטוות עליה ואז יהיה מצווה ועושה שהוא גדול ממי שאינו מצווה ועושה, ע"כ. [ונבטע לקושיית הרא"ם, עיי' עוד במהר"ש"א (יבמות ק: ד"ה אלא) ובפנים ימות שנתנו טעם אחר. שו"מ בתרומת הכהי (פתח שער) שכתב וז"ל: ובענייני לקי"מ דהא קיימיל דמילה בגוי פסולה וכי' וקודם שנצטווה היה דינו כבי"ע שאינו מצווה על המילה ולא היה מועיל ממשוהו כלום. ועיין בחידושי הגרי"ז (על התורה שם)].

ולפיז' י"ל שקטן לא יקיים המצוה בעודו קטן ע"מ להיות מצווה ועושה. דהרי קטן חשיב אינו מצווה ועושה בקיום המצוות כמבואר ב**מו"ק** (ס"ו ר"ט), **בכת"ס** (ס"ו ט"ז אחריו וס"ו צ"ט ד"ה אפרש"ר) ו**במהר"ם שיק** (ח"ב ס"ב ר"ט), וכן משמע מה**יש"ש** (ב"ק פ' מרובה ס"ו לז), ועיי' עוד בנוב"י (י"ד תנינא ס"ו קטז) ו**במחנה חיים** (אה"ע ח"ב ס"ב ל"ד ד"ה וגם). ודבריהם הם דלא **כהאג"מ** (י"ד ח"א

ס"ו ו ד"ה עכ"פ) שנקט שמקבל שכר כמצווה ועושה. ועי"ש ביו"ד ח"ב (ס"ו ח) שהשואל הביא מהחק"ל דס"ל שמקבל שכר אינו מצווה ועושה. [ואע"פ שיש לחלק דשאני אברהם שלא היה מוטל עליו שום חיוב משא"כ בקטן דמוטל עליו חיוב מדרבנן, מ"מ חזינן מהכא דאיכא מעלה לעשות כן, ועי"כ י"ל דמעלה זו דוחה מצוות זרירין לקיים המצוה מיד וכמו שמצינו

בביאור הלכה (ס"ו תכ"ו ע"ג ט"ב ד"ה אלא) דמעלה במצוה עדיפה על זרזים מקדימים. והארכנו בזה בס"ד בגליון פ"ח].

וכן מצינו **בזכרון יוסף** (י"ד ט"ז שאלה כו) לענין פירון הבן שנפסק **בשו"ע** (ס"ו ש"ה ט"ו טז) שאם עבר האב ולא פדה את בנו כשיגדיל, חייב לפדות עצמו, וכתב בספר הנ"ל דהיינו שיהיה בן י"ג שנה דוקא דאע"ג שחייב בכל המצוות מדרבנן משהגיע לחינוך היינו דוקא במצוות שיכול לקיימן גם אחר שיגדיל, משא"כ במצוה זו דפדיון שאם יקיימנה עכשיו לא יכול לקיימה שוב כשיגדיל, ומה"ט כתבו המפרשים שלא קיים אברהם אבינו מצוות מילה קודם שנצטווה אע"ג שקיים כל התורה כולה קודם שניתנה משום דק"ל גדול המצוה ועושה משאינו מצווה, ושאר המצוות יכול לקיים גם לאחר שיצא משא"כ מצוות מילה, ע"כ. והביאו **בפת"ש** (י"ד ט"ו ש"ה אות כה). ועליו זה כתב **הכת"ס** (ס"ו צ"ט ד"ה אלא לפי).

אלא שמשמע מדבריו דדוקא כשלא יוכל לקיים אותה מצוה גופא בתורת מצווה ועושה עדיף שלא יקיימנה בקטנותו, משא"כ במקום שיקיים מצוה זו (אע"פ שהוא חיוב אחר) בתורת מצווה. [ובאמת מהזכרון יוסף משמע דמצוה שלא יוכל לקיים בתורת מצווה חז"ל לא חיובהו לקיימה כלל, ולפיז' אפשר לומר שאפילו כבר קיימה לא ייד"ח שהרי אינו בר חיובה, וצ"ע. ועיי' עוד **במנ"ח** (מצוה שצ"ב אות ב), **במהר"א** (י"ד ט"ו ר"ט) ו**באבני"ז** (אה"ע ס"ו ש"ח ט"ק טז)].

וע"כ יש מקום לומר שעדיף שהקטן יתחייב במצוה מה"ת, וע"כ אם יגדל בלי שבת ימתין מלקדש עד צאת הכוכבים על מנת לקיים חובת קידוש מה"ת. ובא"ל"ה י"ל דעדיף שיקיימנה בגדלותו כיון שלהרבה פוסקים אין חובתו מדרבנן מוציאתו יד"ח כמבואר לעיל. וכ"כ **הבן איש חי** (ח"ב בראשית ט"ק י"ד ורב ברכות מע' הבר"ת אות ה, ח).

ה. קטן להוציא מחוייב מדרבנן

ואכתי יש לדון האם קטן שקיים מצוה "מדרבנן" בקטנותו והגדיל תוך זמן החיוב יצא ידי חובתו. דהנה **השו"ע** בס"י קפ"ו (ס"ב א) פסק שקטן מוציא ידי"ח ברכת המזון גדול שאכל פחות משיעור שביעה. ומבואר שקטן המחוייב מדרבנן מוציא גדול המחוייב מדרבנן.

אולם צ"ע מדרבנן בס"י תרפ"ט ט"ב ב' שנקט שקטן אינו מוציא אחרים יד"ח קריאת המגילה. וצ"ל דס"ל להשו"ע כשיטת **תוס'** (מגילה י"ט ד"ה ור"י) דתרי דרבנן אינו מוציא חד דרבנן, וע"כ לענין ברכה"מ"ז שהקטן אכל כדי שביעה (והוא מחוייב מכח חד דרבנן דהיינו חובת חינוך) מוציא גדול שאכל פחות מכדי שביעה, אבל במגילה שחיובה מדרבנן נמצא הקטן מחוייב מכח תרי דרבנן (חובת חינוך ומגילה שהיא מדרבנן) תו לא מוציא גדול שחייב מכח חד דרבנן (קריאת המגילה). ושו"מ ש"כ **הגינת וורדים** (ח"א כ"ל ב ס"י כא ד"ה והשתא), **החוי"י** (ס"ו י"ד"ה וזוה מיושב) ו**המאמר** (ס"ו קפו אות ד).

והמ"א (שם ט"ק ד) כתב ליישב דשאני ברה"מ"ז דיכול הקטן לאכול כדי שבעו על מנת להביא עצמו לידי חד דרבנן, ע"כ. ודבריו הם לשיטתו (שם ט"ק ד) דס"ל דאפי' לא אכל הקטן אלא שיעור דרבנן מוציא אחרים יד"ח. וכ"כ **המטה יהודה** (ס"ו תרפ"ט אות ב).

אלא דיעויין **במ"א** (שם) שהקשה דאכתי קשה מהא בס"י תרע"ה שפסק השו"ע לענין נ"ח כדעת **בעל העיטור** (הל' חנוכה קטז) שקטן מוציא רבים יד"ח. ובס"י תרפ"ט לענין קריאת המגילה סתם שקטן אינו מוציא הרבים יד"ח כדעת החולקים על בעל העיטור וסיים (המ"א) דדוחק לחלק בזה בין מגילה לנר חנוכה.

ועיי' **בפר"ח** (ס"ו תרעה) ו**במטה יהודה** (שם) שעמדו בזה וחילקו דשאני נ"ח דקיל, וכ"כ **הא"ר** (שם אות ה-ו). אמנם **החמד משה** (ס"ו תרפ"ט אות א) כתב דשאני דברי קבלה שהם כדברי תורה כמבואר בס"י תרצ"ו ט"ב ז', וכ"כ **הפמ"ג** (פתיחה כוללת ח"א אות יח, ועיי"ש ח"ג אות ל, ובראש יוסף מגילה י"ט: ד"ה ודע), **המהר"ם שיק** (ס"ו ס"א ד"ה ולפי הטעם) ו**הבנין שלמה** (ח"א ס"ו נח). וכן דעת **הטו"א** (מגילה י"ט). ועיי' עוד מה שתיצרו **הישוע"י** (שם ט"ק ג), **האבני"ז** (ס"ו תקטז אות כו), **החלקת יואב** (ארו"ח ח"א ס"ו לז) ו**החסיד לאברהם** (ארו"ח ת"י ס"ו פ"א ד"ה ואל יקשה).

ובמ"ב (ס"ו תרפ"ט ט"ק ו ועיין בשע"צ שם) כתב דלעולם הא דפסק המחבר שקטן מוציא י"ח בני"ח, באמת ה"ה לענין קריאת המגילה, דהא בהא תליא. ומי"מ כתב דיש לסמוך ע"ז רק בשעת הדוחק. [וכ"כ באמת **החמד משה** (שם) בדרך אפשר **והמו"ק** (שם) בא' מתירוץ. והטעם שהמ"ב למד כן הוא משום שהשו"ע לא הביא שיטת בעל העיטור וא"כ מוכח שאין לסמוך ע"ז לכתחילה, וכן כתב להדיא בס"י תרע"ה ס"ק י"ב].

ולפיז' יוצא שמעיקר הדין תרי דרבנן יכול להוציא מחוייב מכח חד דרבנן אלא דלא סמכינן ע"ז אלא בשעת הדחק.

ו. להשהות מצוה (שחיובה מדרבנן) על מנת לקיימה בגדלות

ומעתה י"ל שקטן שקיים מצוה מדרבנן א"צ לחזור ולקיימה, ואע"פ שהמ"ב כתב להקל רק בשעת הדחק מי"מ י"ל דהיינו דוקא כשבא להוציא אחרים יד"ח, אבל כשמוציא עצמו דמצינו סוברים שאף אם חובתו מדאו' פוטר, ק"י שפוטר חיוב שהוא מדרבנן. ואפשר דאף כשתמיד לגדול תוך זמן החיוב אינו צריך להמתין לקיים המצוה בגדלות, דכיון שחז"ל חיובהו לקיימה מדין חינוך ומצווה לקיימה עתה א"צ להמתין לקיימה לאחר מכן. וכן דעת **הגרש"א זצ"ל** (הליכ"ש תפילה פס"ו אות יא) [אלא דדעתו צ"ע שהרי מעיקר הדין קיי"ל שמצוה שחיובה בלילה לא חל חובת חינוך עליה כמבואר בשו"ע (ס"ו ע"ג ט"ב) אלא דראוי להחמיר [והארכנו בזה בגליון ק"מ]. וא"כ ה"ה לענין קידוש לבנה שמעיקר הדין הקטן פטור וכ"כ **המ"ב** (ס"ו תכ"ו ט"ק א). וממילא באופן שאין חשש שיפסיד לקדש הלבנה לגמרי מסתבר שעדיף שהקטן ימתין עד שיגדיל להיות בר חיובה בודאי. ועיי' **בתשובות והנהגות** (ח"ג ס"ו ק"ב)].

מסקנא דדינא-

העולה לדינא, דקטן שקיים מצוה דאו' בקטנותו מעיקר דין נפטר מהחיוב, ומי"מ ראוי שיחזור ויקיימנה, כגון אם בירך ברכה"ת בבוקר והגדיל באותו הלילה יכוון בברכת אהבת עולם לפטור הלימוד שילמד לאחר מכן, וילמד מיד אחר סיום התפלה. ובמקום שאפשר להמתין עד שיגדל ע"מ לקיימה אחר שיתחייב במצוה מה"ת עדיף להמתין, כגון אם עתיד להגיע ליי"ג בשבת, עדיף שימתין מלקדש על הכוס בער"ש עד צאת הכוכבים על מנת שיתקיים המצוה אחר שהתחייב מן התורה. בכל זה במצוות שחיובם מה"ת אבל מצוות מדרבנן א"צ להמתין. כגון אם נוהג להדליק נ"ח בשקיעת החמה א"צ להמתין עד צאת הכוכבים. [ואם יגדיל תוך זמן חיוב קידוש לבנה, נראה שאם אינו עלול להפסיד המצוה לגמרי (כגון שאין חשש ליום מעונן) ראוי שימתין עד שיגדיל, כי יש סוברים שבקטנותו אינו חייב במצוה אפילו מדין חינוך].

**פניני מוסר
עניני בר מצוה**

השמחה כשנעשה בר מצוה - "רבי פנחס פתח בהאי קרא, צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו וכו', מאי חתונתו ביומא דכשרין למעבד פקודי אורייתא דהוא חדוותא דצדיקיא, ואימתי כשרן, א"ר יצחק מתליסר שנין ולעילא, דההוא יומא חובתא על צדיקיא למיעבד חדותא דלבא כיומא דסליק לחופה [י- שאותו יום חובה על הצדיקים לעשות שמחת הלב כיום שנכנס לחופה]". (זהר חדש כ"י ע"ב)

- ויהיה תמיד בשמחה כשבא לידו עסק מצוה, כי העושה מצוות בשמחה אהוב וחביב מאד לפני הקב"ה, שעל כן אמר בזהר חדש י"ד ע"ב, בהיות האדם זוכה להכניס את בנו לחיוב מצוה, דהיינו כשיגיע לבן שלש עשרה שנים, חביב מאד לפני הקב"ה, כשרואה שהאב שמח על זה שזכה להגיע את בנו לחיוב קיום המצוות, וע"כ חיוב גדול לעשות משתה ושמחה באותו היום". (קב הישר פרק כא)

עיקר כניסת נפש הקדושה באדם בגיל

מצוות - "... ומטעם זה נהגו להקל בנגיעת הקטנים שלא הגיעו לחינוך, לפי שגמר ועיקר כניסת נפש הקדושה באדם הוא ביי"ג שנים ויום א' לזכר וי"ב לנקבה, שלכן נתחייבו אז במצוות מן התורה ונעשו בני עונשים, ותחילת נפש זו הקדושה הוא בחינוך לתורה ולמצוות". (שו"ע הרב מהדו"ת ס"ו ד' ס"ב)

סעודת מצוה שעושים ביום זה - "סעודת בר

מצוה שעושים האשכנזים לכאורה אין לך סעודת מצוה גדולה מזו, ושמה יוכיח עליה, ועושים שמחה ונותנים שבח הוודיה שזכה הנער להיות בר מצוה, וגדול המצווה ועושה, והאב זכה שגידלו עד עתה להכניסו בברית התורה בכללה, וראיה להדיא סוף פ"ק דקדושין לא. דא"ר יוסף לבסוף השתא דא"ר חנינא גדול המצווה ועושה... עבידנא יומא טבא לרבנן, אע"פ שהיה כבר חייב, אלא אבשורה שלא היה נודע לו עד עתה לעשות יום טוב, כ"ש על בעת הזמן שראוי לעשות יום טוב". (ים של שלמה ב"ק פ"ז, לז)

***

ברכת מזל טוב

מוגשת בזה

לחתן הבר מצוה

יהודה בורגר נ"י

להכנסו לנועם עול תורה ומצוות

יה"ר שיזכה אביו שליט"א עם נוי"ב הרבנית שתחי' לראותו עולה מעלה מעלה במעלות התורה והיראה ולרוות רוב נחת מכל יוצאי חלציהם. אכ"י"ר.

נערך ע"י מחבר סדרת עבודת המועדים